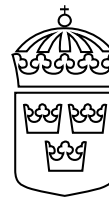

Regeringens proposition

2024/25:31

Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning

Prop.
2024/25:31

Regeringen överlämnar denna proposition till riksdagen.

Stockholm den 10 oktober 2024

Ulf Kristersson

Pål Jonson
(Justitiedepartementet)

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ändring i bötesverkställighetslagen som möjliggör verkställighet av en dom om självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet. Förslaget kompletterar regeringens förslag i propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144).

Lagändringen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025.

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	3
2	Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189).....	4
3	Ärendet och dess beredning	5
4	En ny förverkandelagstiftning	5
4.1	Allmänt om förverkande	5
4.2	Närmare om reformen	7
5	Bötesverkställighetslagens reglering om verkställighet av en dom om värdeförverkande behöver kompletteras	8
6	Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser	9
7	Konsekvenser	10
8	Författningskommentar	10
Bilaga 1	Sammanfattning av promemorian Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning	11
Bilaga 2	Promemorians lagförslag	12
Bilaga 3	Förteckning över remissinstanserna	13
Bilaga 4	Lagrådets yttrande	14
	Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 oktober 2024	15

1 Förslag till riksdagsbeslut

Prop. 2024/25:31

Regeringens förslag:

Riksdagen antar regeringens förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189).

Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

Härigenom föreskrivs att 1 § bötesverkställighetslagen (1979:189) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån uppbörd *skall* ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–13 §§ gäller dessutom sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer i *vilken utsträckning* uppbörd *ska* ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–6, 12 och 13 §§ gäller dessutom *sådant självständigt förverkande* och sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Som ett led i sin ambition att slå sönder den kriminella ekonomin beslutade regeringen den 23 maj 2024 propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144). Regeringens förslag syftar bl.a. till att ge rättsväsendet ändamålsenliga möjligheter att beröva kriminella deras tillgångar som härrör från brottslig verksamhet. I propositionen föreslås bl.a. att ett nytt 36 kap. införs i brottsbalken och att en ny förverkandeform, självständigt förverkande, införs i det nya kapitlet. Genom självständigt förverkande blir det möjligt att förverka egendom som härrör från brottslig verksamhet, utan krav på att någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för brott. Propositionen innehåller också förslag om att en ny lag införs som reglerar förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot. I den nya lagen finns också de grundläggande reglerna om hur en utredning om självständigt förverkande ska bedrivas. Den nya förverkandelagstiftningen föreslås träda i kraft den 8 november 2024.

Inom Justitiedepartementet har promemorian Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning tagits fram (Ju2024/01517). I promemorian lämnas förslag till en ändring i bötesverkställighetslagen som möjliggör verkställighet av en dom om självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet. En sammanfattning av promemorian finns i *bilaga 1* och promemorians lagförslag finns i *bilaga 2*. Promemorian har remissbehandlats. En förteckning över remissinstanserna finns i *bilaga 3*. Remissyttrandena finns tillgängliga på regeringens webbplats (regeringen.se) och i Justitiedepartementet (Ju2024/01517).

Lagrådet

Regeringen beslutade den 26 september 2024 att inhämta Lagrådets yttrande över ett lagförslag som överensstämmer med lagförslaget i denna proposition. Lagrådets yttrande finns i *bilaga 4*. Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

4 En ny förverkandelagstiftning

4.1 Allmänt om förverkande

I detta avsnitt finns en övergripande beskrivning av förverkandelagstiftningen som har betydelse för den fråga som behandlas i denna proposition. En utförligare redogörelse för förverkandelagstiftningen och dess bakgrund finns i propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144).

Förverkande är, förutom förverkande enligt 36 kap. 3 § brottsbalken, en särskild rättsverkan av brott, dvs. en författningsreglerad följd av ett brott som inte är en brottspåföljd och inte heller utgörs av en skyldighet att betala skadestånd. Förverkande kan avse brottsvinster, oförklarade tillgångar, hjälpmedel eller egendom som varit föremål för brott.

Förverkande kan ske genom antingen sakförverkande eller värdeförverkande. Sakförverkande innebär att viss i domen eller beslutet utpekad egendom förklarar förverkad, dvs. att ägaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen som i stället tillfaller staten. Ett värdeförverkande har formen av en förpliktelse för den enskilde att prestera en viss mängd egendom till staten, i princip alltid i form av en skyldighet att betala en viss summa pengar.

För att säkra ett värdeförverkande kan tvångsmedlet kvarstad användas (26 kap. 1 och 2 §§ rättegångsbalken). En första förutsättning för kvarstad är att det finns någon som är skäligen misstänkt för brott. Ett beslut om kvarstad kräver också att det finns en risk för att den misstänkte, genom att avvika eller undanskaffa egendom eller på annat sätt, undandrar sig att betala vad han eller hon kan komma att dömas till på grund av brottet i form av böter, värdet av förverkad egendom, företagsbot eller annan ersättning till det allmänna eller skadestånd eller annan ersättning till målsägande (26 kap. 1 §). Om dessa förutsättningar är uppfyllda, får rätten besluta om kvarstad på så mycket av den misstänktes egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning. Kvarstad får beslutas endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något motstående intresse.

Förvar, som är en provisorisk åtgärd i avvaktan på rättsens beslut i en fråga om kvarstad, regleras i 26 kap. 3 och 4 §§ rättegångsbalken. Beslut om förvar fattas som huvudregel av åklagare och all slags egendom kan komma att tas i förvar (26 kap. 3 § första stycket rättegångsbalken). Genom beslut av åklagare kan således fast egendom likaväl som alla former av lös egendom – inklusive banktillgodohavanden och andra fordringsrätter – tas i förvar. I brådsak fall har även en polisman rätt att ta egendom i förvar (26 kap. 3 § andra stycket). Denna rätt är emellertid inskränkt till lös egendom. Med lös egendom avses för det första lösa saker, dvs. varje slag av rörligt fysiskt föremål samt levande djur men även pengar. Annan lös egendom än lösa saker omfattas också av regleringen, dvs. sådant som aktier och andra värdepapper, fordringar, hyresrätter, bostadsrätter och byggnader på någon annans mark. Om en polisman har tagit lös egendom i förvar, ska detta skyndsamt anmälas till åklagaren. Åklagaren har sedan att omedelbart pröva om egendomen ska förbli i förvar.

Bestämmelser om verkställighet av sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet, t.ex. värdeförverkande, finns i bötesverkställighetslagen (1979:189). Närmare bestämmelser om tillämpningen av lagen finns i bötesverkställighetsförordningen (1979:197). Av 1 § bötesverkställighetslagen följer att ett beslut om förverkande som innefattar betalningsskyldighet eller ett åläggande om företagsbot verkställs antingen genom uppbörd eller genom indrivning. Uppbörd ska inte ske om kvarstad till säkerställande av betalningsskyldigheten dessförinnan har beslutats. I stället ska indrivning begäras så snart som beslutet om betalningsskyldighet har fått laga kraft. Om uppbörd ska äga rum, sker det så snart beslutet har meddelats. Polismyndigheten är enligt 3 § bötesverkställighetsförordningen central uppbördsmyndighet och har hand om uppbördsförfarandet. Domstolarna medverkar i uppbördsförfarandet genom att de upplyser om möjligheten till frivillig betalning och förser den som har ålagts ett värdeförverkande med ett inbetalnings-

kort. Uppbörd sker enligt 4 § bötesverkställighetslagen genom att den dömde betalar frivilligt.

Om betalning inte sker frivilligt, sker indrivning. Indrivning får inte äga rum förrän beslutet har fått laga kraft. Den misstänkte får dock betala förskott på förverkande som innefattar betalningsskyldighet och som kan komma att påföras honom eller henne. Det är Polismyndigheten som ansöker om indrivning. Bestämmelserna om indrivning finns i lagen (1993:891) om indrivning av statliga fordringar m.m. (indrivningslagen). Indrivningen handhas av Kronofogdemyndigheten. Indrivningslagen omfattar alla slags fordringar som handläggs i allmänna mål hos Kronofogdemyndigheten, se 1 § indrivningslagen, 1 kap. 6 § utsökningsbalken och 1 kap. 2 § utsökningsförordningen (1981:981). Vid indrivning gäller utsökningsbalkens regler om förfarandet vid verkställigheten, om vilken egendom som kan tas i anspråk till täckande av skulden och om möjligheterna att överklaga Kronofogdemyndighetens beslut.

Innan ett värdeförverkande lämnas för indrivning ska, enligt 3 § indrivningsförordningen (1993:1229), den dömda personen uppmanas att betala. Indrivning ska begäras senast två månader efter det att beloppet skulle ha betalats, men i vissa fall genast. Ansökan om indrivning görs enligt 5 § indrivningsförordningen hos Kronofogdemyndigheten. Indrivningen inleds med att Kronofogdemyndigheten uppmanar personen att betala. Finns det särskilda skäl att inte lämna en sådan uppmaning, t.ex. om det finns risk för att personen försvårar indrivningen genom att gömma undan egendom, behöver någon uppmaning inte lämnas.

Av 12 och 13 §§ bötesverkställighetslagen följer en möjlighet att lägga ned verkställigheten, om särskilda skäl föranleder det. För ett sådant beslut, som fattas av Kronofogdemyndigheten, krävs att indrivningen skulle vara till synnerligt men för den dömde eller för någon som är beroende av honom eller henne för sin försörjning. Det krävs också att det inte är påkallat från allmän synpunkt att indrivningen fortgår. Verkställigheten bör inte läggas ned om den avser mera betydande belopp. Ett beslut att lägga ned verkställigheten kan överklagas av åklagaren.

Egendom som sakförverkas har normalt tagits i beslag eller penningbeslag. Det är därför sällan aktuellt att Kronofogdemyndigheten verkställer ett sakförverkande. I de fall där den egendom som sakförverkas är tagen i beslag eller penningbeslag blir sakförverkandet verkställt i och med att beslutet får laga kraft.

4.2 Närmare om reformen

En ny förverkandeform – självständigt förverkande

I propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144) föreslås att en ny förverkandeform, självständigt förverkande, införs i brottsbalken. Genom självständigt förverkande blir det möjligt att förverka egendom som härrör från brottslig verksamhet, utan krav på att någon kan hållas straffrättsligt ansvarig för brott. I stället för egendomen får dess värde förverkas. Vad som allmänt sett bör tala för att viss egendom härrör från brottslig verksamhet är att tillgångarna inte står i proportion till innehavarens legitima förvärvskällor eller förmögenhetsförhållanden i

övrigt. Att brottsbekämpande myndigheter påträffar dyra kapitalvaror eller lyxartiklar hos någon som saknar en legitim förvärvsinkomst är exempel på omständigheter som kan tyda på att egendomen inte har åtkommit på laglig väg. Självständigt förverkande är inte en följd av ett brott och utgör därmed inte en särskild rättsverkan av brott.

En ny lag om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot

I propositionen föreslås också att en ny lag införs som reglerar förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot, kallad den nya förfarandelagen. Den nya förfarandelagen innehåller också de grundläggande reglerna om utredning om självständigt förverkande.

Enligt den nya förfarandelagen ska ett beslut att inleda en utredning om självständigt förverkande få fattas av åklagaren, eller en anställd vid Polismyndigheten eller Säkerhetspolisen som respektive myndighet har utsett. En utredning ska få inledas om det finns anledning att anta att egendom härrör från brottslig verksamhet. En utredning behöver dock inte inledas om det är uppenbart att frågan inte går att utreda eller om en utredning skulle kräva kostnader som inte står i rimligt förhållande till sakens betydelse. När en utredning om självständigt förverkande har inletts ska bestämmelserna i rättegångsbalken om förundersökning tillämpas i relevanta delar. Om det behövs för att säkerställa ett självständigt förverkande får vissa tvångsmedel, såsom beslag, kvarstad och förvar, användas.

5 Bötesverkställighetslagens reglering om verkställighet av en dom om värdeförverkande behöver kompletteras

Regeringens förslag: Bötesverkställighetslagens bestämmelser om uppbörd och indrivning ska gälla även för sådant självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet.

Promemorians förslag överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot promemorians förslag.

Skälen för regeringens förslag: Som framgår av avsnitt 4.2 lämnar regeringen i propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144) förslag om att en ny förverkandeform, självständigt förverkande, ska införas i brottsbalken. Enligt förslaget ska självständigt förverkande kunna ske genom antingen sakförverkande eller värdeförverkande. Sakförverkande innebär att viss i domen utpekad egendom förklaras förverkad, dvs. att ägaren förlorar sin rätt till den aktuella egendomen som i stället tillfaller staten. Även vid ett värdeförverkande förverkas egendom även om det har formen av en förpliktelse, i princip

alltid i form av en skyldighet att betala ett visst belopp till staten. I en utredning om självständigt förverkande ska det vara möjligt att använda bl.a. tvångsmedlet kvarstad för att kunna säkra ett värdeförverkande.

Självständigt förverkande utgör inte en särskild rättsverkan av brott. Eftersom det enligt bötesverkställighetslagen endast är möjligt att verkställa ett värdeförverkande när förverkandet utgör en särskild rättsverkan av brott (se 1 § andra stycket andra meningen) finns enligt dagens regelverk ingen möjlighet att verkställa en dom om självständigt förverkande där den enskilde förpliktas att betala ett visst belopp till staten. Den nuvarande ordningen innebär också i förlängningen att det inte heller är möjligt att använda tvångsmedlet kvarstad för att säkra ett förverkande eftersom ett kvarstadsbeslut som syftar till att säkra ett värdeförverkande inte kan verkställas.

Det finns därmed ett behov av att komplettera regleringen i bötesverkställighetslagen så att även sådant självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet ska kunna verkställas, trots att det inte utgör en särskild rättsverkan av brott. Det bör alltså framgå av lagen att ett flertal av lagens bestämmelser gäller sådant självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet. Dessa bestämmelser bör även fortsättningsvis gälla också sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet, såsom företagsbot. Motsvarande ändring behöver göras i 1 § i bötesverkställighetsförordningen.

6 Ikraftträdande- och övergångsbestämmelser

Regeringens förslag: Ändringen i bötesverkställighetslagen ska träda i kraft den 1 januari 2025.

Regeringens bedömning: Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Promemorians förslag och bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Remissinstanserna tillstyrker eller har inget att invända mot promemorians förslag eller bedömning.

Skälen för regeringens förslag och bedömning: Den nya förverkandelagstiftningen ska enligt regeringens förslag träda i kraft den 8 november 2024. Med hänsyn till att den ändring som föreslås i denna proposition kompletterar den nya förverkandelagstiftningen, bör den träda i kraft så snart som möjligt. Med hänsyn till lagstiftningsprocessens gång bedöms ändringen dock inte kunna träda i kraft förrän den 1 januari 2025.

Några särskilda övergångsbestämmelser behövs inte.

Regeringens bedömning: Förslaget kan antas medföra marginellt ökade kostnader för rättsväsendets myndigheter. Dessa kostnadsökningar bedöms kunna finansieras inom ramen för myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

Promemorians bedömning överensstämmer med regeringens.

Remissinstanserna: Ingen av remissinstanserna yttrar sig särskilt över promemorians bedömning.

Skälen för regeringens bedömning: Förslaget om ändring i bötesverkställighetslagen bedöms medföra endast marginella kostnadsökningar för rättsväsendet. De bedöms därför kunna finansieras inom ramen för myndigheternas befintliga ekonomiska ramar.

8 Författningskommentar

Förslaget till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

1 § Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer i *vilken utsträckning* uppbörd ska ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–6, 12 och 13 §§ gäller dessutom *sådant självständigt förverkande* och sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

Paragrafen innehåller bestämmelser om lagens tillämpningsområde. Övervägandena finns i avsnitt 5.

Genom ändringen i *andra stycket andra meningen* gäller bestämmelserna i 1–6, 12 och 13 §§ även för sådant självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet, det vill säga har formen av ett beslut om värdeförverkande. Ändringen är en följd av att förverkandeformen självständigt förverkande, vilken inte är en särskild rättsverkan av brott, införs i 36 kap. brottsbalken genom prop. 2023/24:144.

Övriga ändringar är endast språkliga och redaktionella.

Sammanfattning av promemorian Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning

Prop. 2024/25:31

Bilaga 1

Promemorian innehåller förslag på bestämmelser som kompletterar regeringens förslag i propositionen En ny förverkandelagstiftning (prop. 2023/24:144). I propositionen föreslås bl.a. att det införs en ny förverkandeform, självständigt förverkande, och en ny lag om förfarandet vid förverkande av egendom och åläggande av företagsbot.

I promemorian föreslås ändringar i bötesverkställighetslagen och bötesverkställighetsförordningen som möjliggör verkställighet av en dom om självständigt förverkande som innefattar betalningsskyldighet. Vidare föreslås en ny förordning som innehåller bestämmelser om tillämpningen av den nya förfarandelagen och vissa ändringar i andra förordningar.

Ändringarna i bötesverkställighetslagen och bötesverkställighetsförordningen föreslås träda i kraft den 1 januari 2025. Övriga ändringar föreslås träda i kraft den 8 november 2024, vilket är samtidigt som den nya förverkandelagstiftningen enligt propositionen ska träda i kraft.

Promemorians lagförslag

Förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189)

Härigenom föreskrivs att 1 § bötesverkställighetslagen (1979:189) ska ha följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån uppbörd *skall* ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–13 §§ gäller dessutom sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

Föreslagen lydelse

1 §¹

Bötesstraff verkställs genom uppbörd eller indrivning. Regeringen bestämmer, i vad mån uppbörd *ska* ske.

Lagens bestämmelser om böter gäller också vite. Bestämmelserna i 1–13 §§ gäller dessutom *sådant självständigt förverkande och* sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet. Vad som sägs i lagen om dom gäller även beslut.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 2025.

Förteckning över remissinstanserna

Prop. 2024/25:31
Bilaga 3

Efter remiss har yttrande över promemorian lämnats av Barnombudsmannen, Brottsoffermyndigheten, Domstolsverket, Ekobrottsmyndigheten, Integritetsskyddsmyndigheten, Justitiekanslern, Kammarrätten i Göteborg, Kronofogdemyndigheten, Nacka tingsrätt, Polismyndigheten, Skatteverket, Svea hovrätt, Sveriges advokatsamfund, Säkerhetspolisen, Tullverket och Åklagarmyndigheten.

Riksdagens ombudsmän har avstått från att yttra sig.

Lagrådets yttrande

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2024-09-30

Närvarande: F.d. justitieråden Eskil Nord och Sten Andersson samt justitierådet Marie Jönsson

Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning

Enligt en lagrådsremiss den 26 september 2024 har regeringen (Justitiedepartementet) beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i bötesverkställighetslagen (1979:189).

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av ämnessakkunniga Frida Velandér.

Lagrådet lämnar förslaget utan erinran.

Utdrag ur protokoll vid regeringssammanträde den 10 oktober 2024

Närvarande: statsminister Kristersson, ordförande, och statsråden Busch, Edholm, J Pehrson, Waltersson Grönvall, Jonson, Forssmed, Tenje, Slottnér, M Persson, Wykman, Malmer Stenergard, Liljestrand, Brandberg, Bohlin, Carlson, Pourmokhtari, Rosencrantz, Dousa

Föredragande: statsrådet Jonson

Regeringen beslutar proposition Kompletterande förslag med anledning av en ny förverkandelagstiftning